PELICAN
WAY OF LIFE

Животът на ПЕЛИКАНА

Кратък отчет на проекта

LIFE-PELICANS.COM

Фотографии: Шон Уикли, Нийл Олдридж, Яри Пелтомяки/Дивите чудеса на Европа, Димитрис Вавилис, Себастиан Бугариу, Натали Клементс, Владимир Младенов, Свилен Чешмеджиев, Джеле Хармс, Адриана Тодорова, Андрий Некрасов, Дамян Петков, Даниела Михова, Йерун Хелмер, А. Панайотопулос, Оксана Сотникова, З. Трендафилов.

Дизайнер: Оксана Сотникова

Настоящият доклад е изготвен в рамките на проекта **„Опазване на къдроглавия пеликан по черноморско-средиземноморския прелетен път“** – LIFE18/NAT/NL/000716, („Животът на пеликана“). Тази инициатива се координира от **Rewilding Europe** в партньорство с **Българското дружество за защита на птиците/BirdLife България (БДЗП), Гръцкото орнитологично дружество (HOS)/BirdLife Гърция, Дирекция на Природен парк „Персина“, Румънското орнитологично дружество/BirdLife Румъния (SOR), Rewilding Румъния и Rewilding Украйна.**

Проектът е финансиран от **Европейския съюз чрез програма LIFE и фондация Arcadia,** с подкрепата на **Whitley Fund for Nature** в България и **Green Fund** в Гърция.

„Опазване на къдроглавия пеликан по черноморско-средиземноморския прелетен път“

Акроним: Животът на пеликана

Референтен код: LIFE18 NAT/NL/000716

Продължителност: Пет години и седем месеца

Начало: 01-09-2019

Край: 31-03-2025

Общ бюджет: 1 773 676 евро

Финансиране от ЕС: 1 330 255 евро

Координиращ бенефициент: Rewilding Europe

Партньори:
Българско дружество за защита на птиците/BirdLife България (БДЗП)
Гръцко орнитологично дружество (HOS)/BirdLife Гърция
Дирекция на Природен парк „Персина“ – Белене
Румънско орнитологично дружество/BirdLife Румъния (SOR)
Rewilding Румъния
Rewilding Украйна

Уебсайт: life-pelicans.com

Съдържание:

Въведение

„Животът на пеликана“ е мащабна природозащитна инициатива, насочена към опазването на къдроглавия пеликан (Pelecanus crispus) по Черноморско-Средиземноморския прелетен път. В периода септември 2019 – март 2025 г. тя се фокусира върху намаляване на заплахите и подобряване на местообитанията в 27 местообитания на вида в Румъния, България, Гърция и още две в Украйна, като същевременно подкрепя изграждането на капацитет и провеждането на научни изследвания в Турция, Албания, Черна гора и Северна Македония.

Проектът се фокусира върху ключови цели, за да гарантира възстановяването на популацията на къдроглавия пеликан в Югоизточна Европа като: Подобряване на научните изследвания за определяне на числеността, гнездовия успех, миграционните модели и заплахите за къдроглавия пеликан; Ангажиране на местните заинтересовани страни за намаляване на незаконните дейности; Подобряване на условията за гнездене чрез възстановяване на местообитанията и изграждане на

изкуствени платформи; Намаляване на смъртността на пеликаните чрез минимизиране на рисковете от сблъсъци с електропроводи; Популяризиране на опазването на пеликана чрез образователни инициативи и ангажиране на местните общности; Увеличаване на броя на заинтересованите страни, ангажирани с опазването на този емблематичен вид и жизненоважните му местообитания, включително зоните от **мрежата Натура 2000.**

Проектът се координира от **Rewilding Europe**,като партньори, заинтересовани страни и доброволци прилагаха дейностите на терен. Основните партньори са: Българско дружество за защита на птиците (БДЗП)/ BirdLife България и Дирекция на Природен парк „Персина“ в България, Гръцко орнитологично дружество (HOS)/BirdLife Гърция в Гърция, Румънско орнитологично дружество/ BirdLife Румъния (SOR) и Rewilding Румъния в Румъния; Rewilding Украйна в Украйна.

Проектът постигна значими успехи, включително **създаването на две нови гнездови колонии в България**. Въпреки че епидемията от птичи грип през 2022 г. доведе до значителен спад в числеността на къдроглавия пеликан в Европа и прекъсна възходящата тенденция в популацията, инициативата изигра ключова роля за стабилизирането ѝ и подпомогна възстановяването ѝ след кризата.

Проектът „Животът на пеликана“ положи основите за бъдещи усилия за възстановяване на вида, насочени към опазването на къдроглавия пеликан и неговите местообитания. В същото време инициативата допринесе за увеличаване на осведомеността, ангажиране на местните общности, екологично образование и развитие на природосъобразния туризъм. **Тези усилия дават надежда за успешно възстановяване на този величествен вид в европейските ландшафти.**

За къдроглавия пеликан

С размах на крилете, достигащ почти три метра, и тегло над 10 кг, къдроглавият пеликан е една от най-впечатляващите гнездящи птици в Европа. Зрелището на група от тези масивни рибоядни птици, излитащи във въздуха, е незабравима гледка за всеки наблюдател на дивата природа.

За да се размножава, къдроглавият пеликан се нуждае от тихи водоеми, богати на риба, недокоснати от човешка дейност, с обширни плитки и залети територии. Тези птици се хранят с риба, ловуват самостоятелно или в групи, а понякога дори се присъединяват към други видове, като корморани. Пеликаните обикновено се завръщат на традиционните си гнездови места, които могат да варират от единични гнезда до над 1400 (те са по-малко социални от другите видове пеликани). Гнездата им представляват груби купчини растителност, разположени върху острови или гъста водна растителност. Женските снасят между едно и три яйца. Малките се излюпват голи, но скоро се покриват с бял пух. Растежът на младите пеликани е изключително бърз – пиленце, тежащо само 100 грама при излюпването си, достига 500 грама само за шест дни. Малките започват да летят на около 85 дни, а малко след това стават напълно самостоятелни.

Къдроглавият пеликан е застрашен вид. Той е изключително уязвим в целия си ареал и е класифициран като „Уязвим“ (Near Threatened) в Червения списък на IUCN. През последните десетилетия популацията му рязко намалява, като основните причини са сблъсъците с електропроводи, разрушаване на местообитанията, безпокойство от човешка дейност, пряко преследване от рибари, липса на осведоменост сред местните общности. Тези заплахи, наред с недостига на научни данни, правят бъдещето на къдроглавия пеликан силно зависимо от прилагането на подходящи природозащитни мерки.

Световната популация на вида се оценява на около 20 000 индивида, като популацията по Черноморско-Средиземноморския прелетен път – която е във фокуса на проекта – представлява половината от общия брой (над 8 000 размножаващи се двойки).

В Гърция, България и Румъния къдроглавият пеликан е напълно защитен от закона, включително гнездата, малките и възрастните птици. В България и Румъния са разработени и прилагани национални планове за действие за опазването му. В трите държави гнездовите и хранителните му местообитания, както и местата за почивка на вида, са обявени за Важни орнитологични места (IBA) и Специално защитени зони (SPA). **В Украйна къдроглавият пеликан е включен в Червената книга на Украйна,** което му осигурява законова защита.

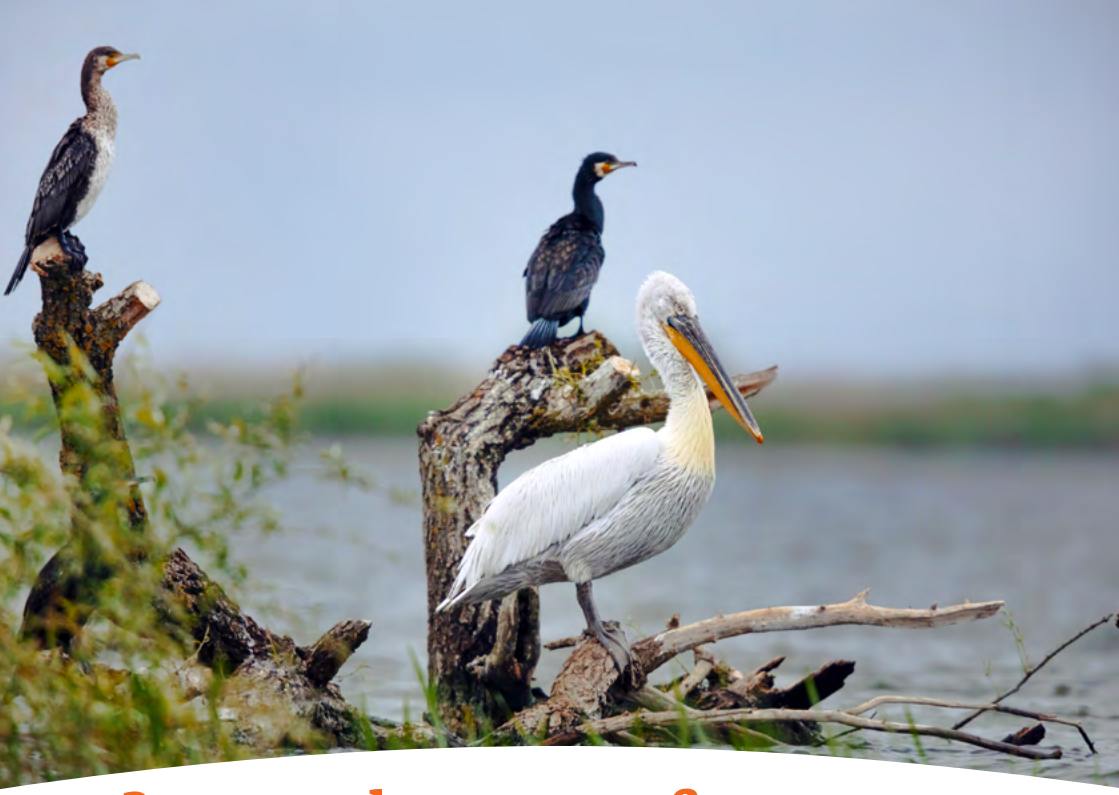

Защо подкрепяме завръщането на къдроглавия пеликан?

Къдроглавият пеликан е посланик на здравите влажни зони в Европа.

Подкрепяйки завръщането му като ключов индикаторен вид, ние косвено подпомагаме възстановяването на големи площи от влажни зони, езера и блата, от което ще се възползват множество други видове. **Въпреки че къдроглавият пеликан показва признаци на възстановяване в Югоизточна Европа, включително в Делтата на Дунав,** фрагментираността на популациите остава проблем за тяхната дългосрочна стабилност.

Намирането на нови начини за увеличаване на числеността на къдроглавите пеликани може да съживи екосистемите и да подчертае необходимостта от по-стриктна защита на тези местообитания, ползите от мащабното възстановяване на влажните зони и стойността на естествените природни процеси. Освен това, то може да подчертае

значението на здравите рибни популации, водещо до възстановяване на реките. Къдроглавият пеликан може да допринесе за всичко това, като същевременно играе посланическа роля в насърчаването на необходимостта от добре свързани, възстановени влажни зони в цяла Европа.

Като емблематичен вид, къдроглавият пеликан е и основна атракция за любителите на птици, фотографите на дива природа и природолюбителите. С впечатляващия си размах на крилете, красивото си брачно оперение и грациозните си движения, той е зрелищна гледка в ландшафта на влажните зони.

Подкрепяйки устойчивия природен туризъм, присъствието на къдроглавите пеликани помага за генерирането на доходи за местните общности, като едновременно с това повишава екологичната осведоменост и необходимостта от природозащитни усилия. Опазването на тези птици и техните местообитания гарантира, че бъдещите поколения ще могат да им се възхищават в дивата природа, укрепвайки връзката между опазването на биологичното разнообразие и икономическата устойчивост.

Резултати от проекта в цифри

12 **гнездови платформи** построени и ремонтирани, разширявайки гнездовия ареал на вида.

300 **пеликана,** опръстенени и **25 пеликана, маркирани** с предаватели в Гърция, България и Румъния.

3 **олимпиади и един образователен лагер** финализираха образователните усилия на партньорите.

10+ **обучения и работилници** укрепиха капацитета на заинтересованите страни за опазване на пеликана.

7 **патрулни схеми** създадени са с над **1000 патрулни посещения** за наблюдение на колонии и предотвратяване на безпокойство.

3 **фестивала и 2 изложби** засилиха ангажираността на местните общности.

27 **зони от Натура 2000** в Румъния, България, Гърция, както и още 2 в Украйна бяха включени в действия, проведени като част от инициативата.

7 **доброволчески лагера,** проведени за подобряване на местообитанията и гнездовите условия за вида.

10+ **туристически споразумения,** 3 програми за наблюдение на птици и 3 туристически маршрута.

1,700 **публикации и постове,** достигнали **10 милиона души** чрез медии и партньорски канали.

10+ **км електропроводи,** обезопасени чрез инсталиране на отклоняващи устройства, изолиране и заравяне на кабели.

2 **нови гнездови колонии** създадени, с 100+ регистрирани гнезда през 2025 г.

5 **професионални фото мисии и 100+** партньорски фотосесии, довели до над **2,000 снимки.**

50+ **посещения на училища и образователни събития,** като две образователни програми са проведени в **26 училища,** насърчавайки осведомеността и любовта към природата сред младите хора.

59+ **промоционални материали,** създадени и разпространени в хиляди екземпляри.

9 **преброявания на пеликани,** проведени едновременно в страните от Балканите всяка зима и пролет.

121 **статии,** публикувани на уебсайта на инициативата, с над **122,000 уникални посещения.**

4 **професионални видео мисии** и множество теренни заснемания, довели до създаване на **4 видеа и 75+ кратки клипа.**

12 **информационни табла** и **12 указателни знака,** инсталирани за популяризиране на инициативата и подкрепа на туризма.

2 **прес обиколки** организирани и множество медийни посещения.

2108 публикации в социалните медии на инициативата, достигнали **730,000 души.**

Географски обхват

Инициативата „Животът на пеликана“ е реализирана в 27 места в Румъния, България, Гърция и Украйна, обхващайки разнообразни местообитания като езера, острови, влажни зони и блата.

ГЪРЦИЯ Преди кризата с птичия грип, Гърция бе дом на около една трета от световната популация на къдроглавия пеликан. В страната има шест гнездови колонии, включително една в Преспанското езеро – най-голямата в света, с 1 200 гнездови двойки. Усилията бяхаса съсредоточени върху Амвракския залив и влажните зони на Месолонги, където в последните години се формираха колонии на вида.

БЪЛГАРИЯ Към началото на проектапопулацията на къдроглавия пеликан в България беше оценена на 80 двойки, а през 2024 г. броят им нарасна на 146. Проектът обхвана 10 ключови места, включително Беленския островен комплекс, Стралджанския комплекс и Атанасовското езеро.

РУМЪНИЯ Румъния е дом на **450–500 гнездови двойки,** предимно в делтата на Дунав, като инициативата обхвана 15 места, включително комплекс „Разим-Синьое“, дунавските острови и езерото Ташаул. Видът е както постоянен, така и частичен мигрант, като неразмножаващите се птици се разпръскват по Долен Дунав и западното Черноморие.

УКРАЙНА В украинската част на делтата на Дунав зимуват до **150 къдроглави пеликана,** но видът не е гнездил в района през последните шест години. Дейностите се фокусираха върху езерото Картал и Дунавския биосферен резерват, където пеликаните нощуват и търсят храна.

Дейности и постижения

МОНИТОРИНГ НА ПОПУЛАЦИЯТА

Въпреки активните природозащитни усилия, все още има значителни пропуски в знанията за къдроглавия пеликан, което затруднява дългосрочната му защита. За да се преодолеят тези пропуски, изследователите проучиха състоянието на популацията, движенията, разпространението, заплахите и ключовите места по миграционния маршрут на вида чрез сателитна телеметрия, маркиране с пръстени и синхронизирани преброявания.

Тъй като птиците не признават граници, беше разработен единен мониторингов подход за всички страни в инициативата. Стандартизирани протоколи осигуриха последователност в събирането на данни, а ГИС база данни централизира и анализира събраната информация.

За да се получи точна представа за популацията и използването на местообитанията, ежегодно се провеждаха синхронизирани преброявания в Югоизточна Европа. Експерти и доброволци наблюдаваха стотици влажни зони, предоставяйки ценни

ОБЩИЯТ БРОЙ НА РАЗМНОЖАВАЩИТЕ СЕ ДВОЙКИ ВЪВ ВСИЧКИ СТРАНИ

2021	1099
2022	807
2023	899
2024	976

данни за разпространението на вида. Зимните преброявания (декември) помагаха за оценка на размножителния успех, докато пролетните (май–юни) даваха представа за размера и разпространението на популацията на къдроглавия и розовия пеликан.

По време на инициативата се наблюдава значителен спад в популацията, поради избухването на птичи грип. Въпреки това, усилията за мониторинг сега показват признаци на стабилизиране, което подчертава значението на продължаващите изследвания и природозащитни дейности за бъдещето на вида.

ЕПИДЕМИЯ ОТ ПТИЧИ ГРИП

В началото на 2022 г. тежко огнище на птичи грип опустоши популациите на къдроглавия пеликан на Балканите.

В Гърция загинаха над 2 200 пеликана, което представлява почти 40% от националната популация. В Румъния бяха загубени около 158 възрастни птици – около 20% от размножаващите се индивиди в страната. В глобален мащаб епидемията доведе до смъртта на близо 10% от световната популация на вида.

Мерките за овладяване на разпространението включваха премахване на мъртвите птици и прилагане на карантинни мерки. Това събитие подчертава уязвимостта на вида и важността на продължаващите природозащитни инициативи. Усилията в рамките на „Животът на пеликана“ допринесоха за стабилизиране на популацията на къдроглавия пеликан в Югоизточна Европа, която започна да показва признаци на възстановяване след епидемията.

МАРКИРАНЕ И ПОСТАВЯНЕ НА ПРЕДАВАТЕЛИ

За по-добро разбиране на екологията, движенията и поведението на къдроглавите пеликани учените използваха маркиране с пръстени и сателитни предаватели за проследяване на отделни птици. Това ще подпомогне по-доброто планиране на природозащитните мерки, гарантирайки по-сигурно бъдеще за тези величествени птици.

В рамките на успешните акции за поставяне на пръстени в Гърция, България и Румъния бяха маркирани около 300 млади пеликана. Всяка птица получи пръстен с уникален идентификационен номер, който позволява на учените да идентифицират мястото на излюпването ѝ и да проследят нейните движения.

За да се съберат по-подробни данни в реално време, сателитни предаватели бяха поставени на 24 къдроглави пеликана в България, Гърция, Румъния

Един розов пеликан, маркиран в България, измина близо 56 000 км за три години, прекосявайки 14 държави – от Украйна до Судан. Той постави рекорд за еднодневен преход от 361 км и достигна максимална височина от над два километра над морското равнище.

и Албания, както и на няколко розови пеликана. Данните показаха, че кадроглавите пеликани обикновено изминават по-къси разстояния, докато розовите пеликани мигрират на по-големи разстояния.

За съжаление, не всички маркирани птици оцеляха, но данните от проследяването помогнаха за идентифициране на ключови заплахи и причини за смъртност, насочвайки природозащитните усилия.

За да ангажира обществеността, беше създадена **специална уеб страница, където всеки можеше да проследява движението на маркираните кадроглави пеликани в почти реално време:**

life-pelicans.com/track-the-dalmatian-pelicans

ДАННИ ОТ ПРИДВИЖВАНИЯТА НА МАРКИРАНИТЕ С ПРЕДАВАТЕЛИ ПЕЛИКАНИ

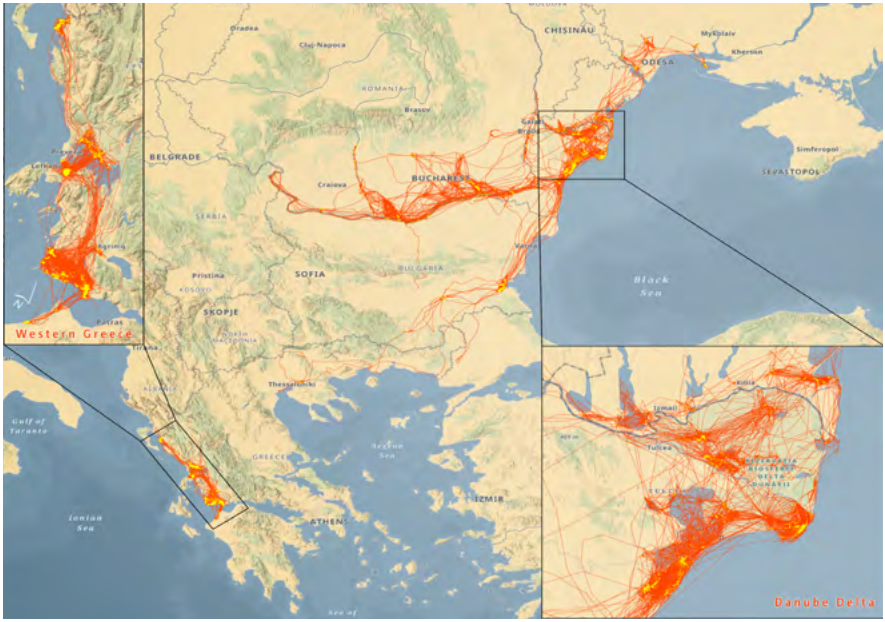

МИНИМИЗИРАНЕ НА РИСКА ОТ СБЛЪСЪЦИ

Надземните електропроводи представляват сериозна заплаха за птиците – особено за видове с ограничена маневреност като къдроглавия пеликан – поради риск от сблъсък и електрически удар. Пеликаните често са съсредоточени върху водата, докато летят, което затруднява забелязването на кабелите, особено при лоша видимост. Сблъсъците и електроудариte водят до загубата на над 4% от популацията на къдроглавия пеликан в Югоизточна Европа.

За да намали този риск, проектът „Животът на пеликана“ си партнира с електроразпределителни компании в Румъния, България и Гърция, за да направи над 10 km електропроводи в ключови зони – включително Бургаските влажни зони, Делтата на Дунав и Месолонги – по-безопасни за птиците. Светлоотразителите (дивертори) за птици, които правят електропроводите по-видими, са ефективно решение, намалявайки сблъсъците с до 94%. Други мерки включват изолиране на кабели, усукване на проводници за по-добра видимост и полагане на високорисковите секции под земята.

Проучване в тези страни оцени въздействието на 20 kV и 110 kV електроразпределителни мрежи върху къдроглавите пеликани и други птици. То идентифицира най-опасните електропроводи и определи приоритетните зони за поставяне на светлоотразители и други защитни мерки.

В **Румъния** бяха идентифицирани **6,5 km опасни електропроводи**, като 400 светлоотразители бяха монтирани на пясъчната ивица Читук и езерото Йезер Кълъраш.

В **България** бяха открити **49 km рискови електропроводи**. Беше разработен иновативен подход за монтаж на светлоотразители с помощта на дронове, което позволи инсталирането им над водни и труднодостъпни територии. Този метод беше пилотно приложен край Бургас в сътрудничество с LIFE проекта „Безопасна мрежа за бургаските езера”, който ще продължи дейностите в региона.

В **Гърция** бяха установени **7,4 km опасни електропроводи** – някои от тях бяха заменени с подземни кабели от електроразпределителната компания, която също монтира специални изолирани кабели в останалите участъци.

ПОДОБРЯВАНЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА ГНЕЗДЕНЕ И НОЩУВАНЕ

За да се подобрят условията за гнездене и почивка на къдроглавите пеликани, в ключови райони на България и Украйна бяха изградени или разширени изкуствени гнездови платформи. Някои от тях бяха оборудвани с макети на пеликани, за да привлекат истински птици. Всяка година партньорите и доброволците поддържаха платформите, покривайки ги с тръстика, за да ги направят по-привлекателни през размножителния сезон.

Нови или обновени платформи бяха изградени на следните места:

България: Защитена местност „Калимок-Бръшлен“ (две платформи), остров Персин (две платформи), комплекс Мандра-Пода (три платформи).

Украйна: Външна делта на Килийския Дунав (две платформи), едно от дунавските езера (една платформа), остров Ермаков (две платформи).

Гнездовите платформи играят важна роля в опазването на къдроглавите пеликани, осигурявайки безопасни места за размножаване в райони, където естествените им хабитати са застрашени. Около 80% от европейските влажни зони са изчезнали през последния век, а останалите са силно деградирали поради човешка дейност и климатични промени. Тези платформи имитират естествени острови, като осигуряват защита от хищници и безпокойство. Те вече са доказали своята ефективност в няколко страни, като представляват временно решение, докато напредват мащабните усилия за възстановяване на влажните зони.

В Украйна такива инициативи вече се осъществяват, включително възстановяване на дунавските езера и заливни равнини. В България всички платформи бяха успешно използвани за размножаване, което доведе до формирането на две нови колонии. В украинската част на Дунавската делта, където не е регистрирано гнездене от около шест години, някои платформи се използват като места за нощуване – възможна първа стъпка към бъдещо гнездене. Въпреки това, военните действия и наложените ограничения вероятно са нарушили размножителния процес и са попречили на достъпа на експертите до някои платформи за наблюдение.

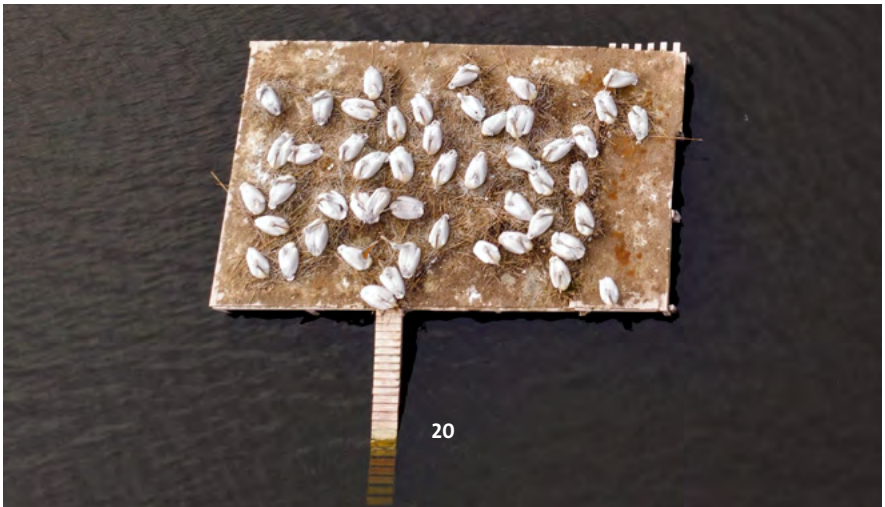

ГОЛЯМ УСПЕХ – ДВЕ НОВИ ГНЕЗДОВИ КОЛОНИИ В БЪЛГАРИЯ

Инициативата „Животът на пеликана“ постигна значителен успех в България с формирането на две нови гнездови колонии на къдроглави пеликани в Защитена местност „Калимок-Бръшлен“ и Комплекс Мандра-Пода.

Калимок-Бръшлен: Наколна дървена платформа беше изградена през декември 2020 г., а по-късно беше добавена и още една. Първият успех беше регистриран още на следващата пролет – през април 2021 г., когато три двойки отгледаха четири малки пеликанчета. Оттогава колонията се разраства, като през 2024 г. рекордните 92 двойки успешно отгледаха 120 малки на платформите и падналите дървета около тях.

Комплекс Мандра-Пода: В края на 2021 г. бяха изградени две плаващи платформи в утаителните езера на Лукойл Нефтохим Бургас. Те бързо станаха предпочитани места за почивка и гнездене на пеликани и други водолюбиви птици. През август 2024 г. беше изградена допълнителна дървена платформа, увеличаваща възможностите за гнездене. В началото на 2025 г. новата колония вече наброяваше 23 гнезда, като се очакват още размножаващи се двойки.

Тези постижения бележат значителен напредък в разширяването на гнездовата територия на вида.

СЪЗДАВАНЕ НА ПАТРУЛИ

За да се намали преследването и безпокойството на къдроглавите пеликани, в седем ключови зони в Румъния, България и Гърция бяха създадени нови патрулни схеми в сътрудничество с местните власти и ловни асоциации.

В **Румъния** (езеро Тащаул) патрулирането се провеждаше целогодишно, като честотата се увеличаваше през гнездовия сезон.

В **Гърция** (Месолонги и Амвракски залив) бяха извършени 435 патрула през четири гнездови сезона.

В **България** бяха предприети няколко инициативи, включително видеонаблюдение на остров Персин и водни патрули около Никополските острови и островен комплекс Белене.

Общо **над 1000 патрулни посещения** подобриха защитата на пеликаните и техните местообитания.

МОНИТОРИНГ

Проследяването на ключови показатели е от съществено значение за оценката на успеха на природозащитните усилия. В хода на инициативата екипи от всички участващи страни извършваха постоянен мониторинг, за да проследят напредъка и да идентифицират предизвикателствата.

Тези показатели включваха нива на безпокойство, преследване на птици, незаконен риболов, ефективност на патрулирането, както и състоянието на местата за нощувка и гнездене. Наблюдаваха се също броят на гнездящите двойки, числеността на пеликаните извън гнездовия сезон и ефективността на диверторите върху електропроводите.

Резултатите от мониторинга бяха обобщени в редица доклади, достъпни на уебсайта на инициативата. В допълнение, в края на проекта беше извършена оценка на социално-икономическото му въздействие и влиянието му върху природните услуги. Тази оценка беше базирана на въпросници, попълнени от заинтересовани страни във всички участващи държави, предоставяйки ценна информация за по-широкия ефект на инициативата.

За да се анализира степента на съвместно съществуване между хора и дивата природа, бяха проведени проучвания сред рибари и собственици на риболовни стопанства. Те показаха положителна промяна в отношението към къдроглавия пеликан, особено с разрастването на ползите от природния туризъм.

ПОВИШАВАНЕ НА ОСВЕДОМЕНОСТТА ЗА ЗАВРЪЩАНЕТО НА ПЕЛИКАНА

Общностното участие и обществената ангажираност бяха в основата на инициативата „Животът на пеликана“, насърчавайки споделена отговорност за опазването на къдроглавия пеликан в Европа. Чрез интерактивни работилници, образователни програми и доброволчески дейности хора от всички възрасти се включиха активно, създавайки по-дълбоко разбиране за важността на защитата на вида.

За да се повиши нивото на съвместно съществуване между хора и дивата природа, местните общности участваха в събития, насочени към промяна на възприятията за пеликаните, които често се разглеждат като конкуренти от рибарите. Един от най-забележителните примери беше **Фестивалът на къдроглавия пеликан в България,** който се проведе три пъти. Това събитие съчетаваше игри, работилници, лекции и филми, за да популяризира завръщането на пеликаните като гнездящ вид в **Природен парк „Персина“**. Освен това за посетителския център на парка беше създаден 3D макет на колония от къдроглави пеликани, който обогати образователните дейности.

За документиране на дейностите и дивата природа бяха проведени девет професионални фото и видеозаснемания в страните, участващи в инициативата, заедно с над сто допълнителни заснемания от партньори. В резултат на това бяха създадени над 50 кратки видеа и четири големи

филма, включително висококачествен промоционален филм, който представя природозащитните усилия и популяризира къдроглавия пеликан.

Достигнатата аудитория беше допълнително разширена чрез информационни табла, изложби, множество рекламни и информационни материали, както и чрез сътрудничество със заинтересовани страни и други инициативи. Активното участие в обществени събития като **UK Global Birdfair**, съчетано със силно присъствие в социалните медии (Facebook, Instagram) и уебсайта на инициативата, увеличи видимостта. Прес-турове в Румъния и активната работа с медиите, допълнени от публикации на партньорите в техните онлайн канали, доведоха до над **1700 публикации и постове**, достигайки над **10 милиона души** и вдъхновявайки по-широка обществена подкрепа за опазването на пеликана.

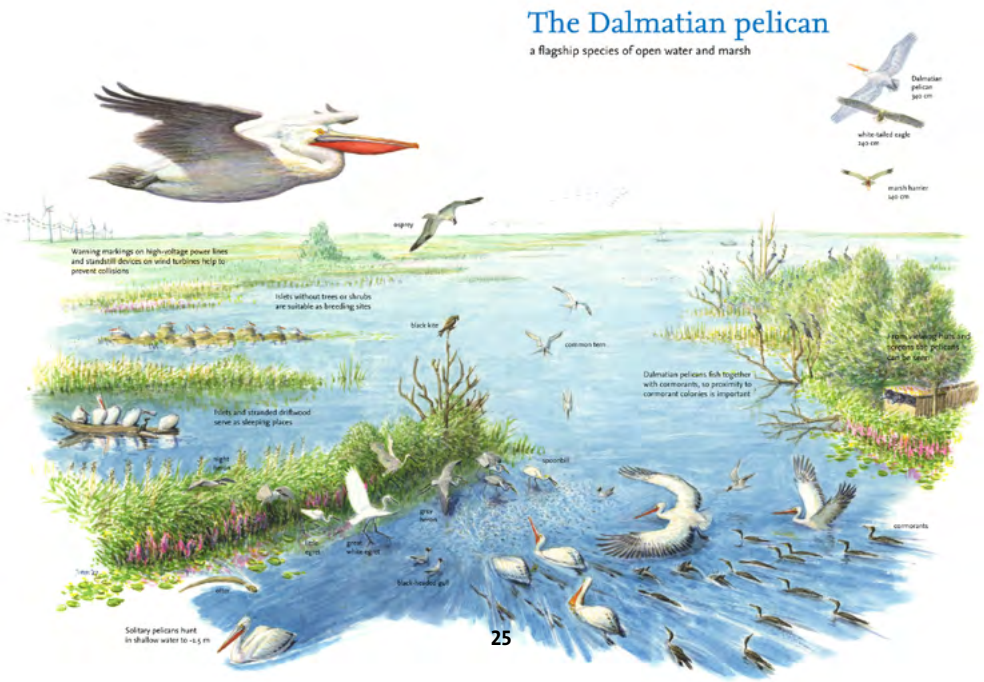

ОБРАЗОВАНИЕ

Проектът разработи и реализира образователни програми за къдроглавия пеликан в 26 училища в ключови местни общности в Гърция, Украйна, Румъния и Молдова. В България и Румъния бяха посетени над 50 начални и средни училища, както и университети, с образователни лекции, насочени към повишаване на екологичната осведоменост и разбирането на ползите от опазването на пеликаните.

Тези образователни усилия кулминираха в **Образователен лагер,** проведен в Дунавската

делта, който събра над 50 участници от всички страни в инициативата. Деца на възраст 12-18 години, придружени от преподаватели, участваха в интерактивни лекции, наблюдения на дивата природа и практически упражнения.

В България, от 2021 до 2023 г., се проведе **Националната орнитологична олимпиада,** в която участваха ученици от 5. до 8. клас от цялата страна, като по този начин се популяризираха екологичното образование и ангажираност.

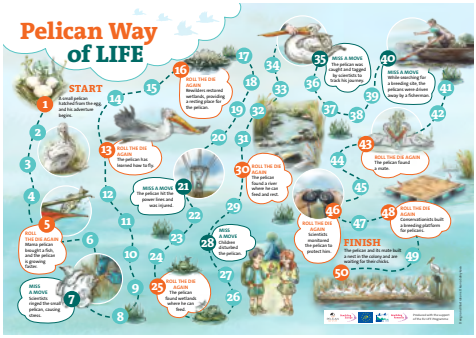

ПОДКРЕПА ЗА ОПАЗВАНЕТО ЧРЕЗ ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Инициативата ангажира над 370 доброволци в различни природозащитни лагери в България, които значително допринесоха за опазването на птиците и възстановяването на местообитанията.

• **Природозащитна бригада „Атанасовско езеро“,** провеждана ежегодно, се фокусираше върху подобряване на условията за гнездене на водолюбиви птици чрез ремонт на изкуствени острови и поддържане на ключова инфраструктура.

• **Лагерът в Природен парк „Персина“,** организиран три пъти, комбинираше практическа работа с образователни дейности, привличайки местни общности, студенти и природолюбители.

• В района на **Бургаските езера** беше създаден **Доброволчески отряд за бързо реагиране,** който патрулира езерата за предотвратяване на незаконни дейности.

Стотици доброволци от всички страни по проекта също участваха в дейностите по мониторинг на вида. Техните усилия засилиха въздействието върху опазването му и насърчиха ангажираността на общността, осигурявайки дългосрочна защита на кадроглавите пеликани и техните местообитания.

ПРИРОДЕН ТУРИЗЪМ

За насърчаване на природния туризъм и устойчивите практики, инициативата реализира редица дейности:

• **В Румъния с**е проведе първото обучение за лодкари и туристически водачи в Св. Георги, което впоследствие беше разширено в **делтата на Одер** и разработено като онлайн курс.

• **В България** Природозащитният център **„Пода“** започна да си партнира с 10 местни къщи за гости и хотели.

• **В Гърция** се проведоха два семинара за природен туризъм, а за всеки проектен район беше създаден специален наръчник за наблюдение на птици.

Продължаване на усилията

След края на инициативата партньорите ще продължат усилията си за опазването на къдроглавия пеликан в Югоизточна Европа.

Платформите за почивка и гнездене, изградени по време на инициативата, ще продължат да бъдат поддържани и подкрепяни от партньорите в България и Украйна, за да се увеличи успехът в размножаването на вида.

Разработеният в рамките на инициативата унифициран подход за мониторинг ще се използва за бъдещи проучвания на вида. Създадени са и стандартизирани протоколи и ГИС база данни за централизация и анализ на събраните данни.

Някои от действията, пилотирани в рамките на проекта, могат да бъдат приложени и в бъдеще.

Патрулните дейности и обучението на рибари и лодкари могат успешно да бъдат възпроизведени в други инициативи, насочени към опазване на водолюбивите птици. Този подход вече е популяризиран чрез разработването на два обучителни курса в делтата на Одер, на границата между Германия и Полша, с участието на 15 рибари и лодкари. Освен това, за да достигне

до по-широка аудитория от заинтересовани професионалисти, Rewilding Europe разработи онлайн обучителен модул за туристически гидове, насочен към намаляване на безпокойството на водолюбивите птици.

Електропроводите представляват заплаха не само за пеликаните, но и за много други видове, включително грабливи птици, лешояди и щъркели. Организации, ангажирани с опазването на птиците, могат да приложат своя опит за намаляване на риска от сблъсъци в бъдещи инициативи за опазване.

Дейностите за повишаване на осведомеността в местните общности ще продължат да насърчават положителни нагласи към къдроглавите пеликани и други рибоядни птици, като спомагат за дългосрочното им опазване. Образователните дейности също ще продължат във всички страни, участващи в инициативата, като ще се използват разработените образователни материали и програми.

Партньорите ще продължат да **насърчават природосъобразния туризъм,** особено орнитоложкия туризъм, в крайбрежните и влажните зони. Всички материали, произведени в Гърция, ще бъдат разпространявани на обектите на инициативата чрез туристически предприятия, информационни центрове, музеи и други подходящи места. Освен това те ще бъдат представяни на събития за орнитоложки туризъм, като Global Birdfair. Информационните табели и указателните знаци, инсталирани в участващите страни по време на инициативата, също ще продължат да бъдат поддържани и обновявани.

Благодарности

Забележителният успех на проекта „Животът на пеликана“ беше възможен благодарение на безценната подкрепа на множество партньори и сътрудници.

Нашият съвместен екип изразява своята дълбока благодарност към Програмата LIFE на Европейската комисия, Фондация Arcadia и Whitley Fund for Nature за финансовата подкрепа на инициативата, както и към всички наши партньори, заинтересовани страни, колеги и местни екипи, които работиха неуморно за постигането на положително въздействие на място.

В ГЪРЦИЯ:

HOS благодари на Обществото за защита на Преспа за научната подкрепа и практическата помощ по време на инициативата; на Управителното звено на Национален парк Месолонги и Защитените територии на Западна Централна Гърция и на Управителното звено на Долината на Ахелоос и Защитените територии на Амвракийския залив; както и на Гръцкия

оператор за разпределение на електроенергия за сътрудничеството им в обезопасяването на електропроводите в района на Месолонги. Благодарности на Messolonghi By Locals за тяхната подкрепа в много действия, както и на рибарските кооперативи на Месолонги и Амвракийския залив, и на Клуба по ветроходство в Месолонги. Специални благодарности на Информационния център за работници и безработни на Месолонги и Информационния център за работници и безработни на Арахтос-Арта. Искрени благодарности на всички училища, ученици и учители, които участваха в дейностите по екологично образование в рамките на инициативата – особено на Четвърта гимназия в Арта за участието им в Лятното училище, както и на Първа гимназия и Художествената гимназия в Месолонги. Огромни благодарности на всички управленски звена на NECCA, които участваха в пролетното и зимното преброяване на пеликаните – тяхното сътрудничество беше безценно – както и на различните организации и институции от Албания, Черна гора, Северна Македония и Турция, които също участваха в преброяванията. И накрая, но не на последно място, HOS е изключително признателен на всички доброволци, които им помогнаха през цялата инициатива.

В БЪЛГАРИЯ:

БДЗП благодари на всички членове и доброволци, които участваха в дейностите по проекта. Благодарим на всички партньорски образователни институции, на Електроразпределение Юг ЕАД за тяхната подкрепа при монтирането на дивертори, на винарна "Pink Pelican" – Силистра за тяхната програма за дарения, посветена на вида, на Дамян Петков за предоставените безплатно видеоматериали и снимки, както и на Сдружение за развитие на туризма в региона на Тутракан за съдействието при изграждането на платформите в защитена местност „Калимок-Бръшлен". Специални благодарности на Лукойл Нефтохим Бургас АД за подкрепата при изграждането на плаващи платформи в кислородните езера и на Спасителния център за диви животни – Зелени Балкани.

Дирекцията на Природен парк „Персина" благодари на Изпълнителната агенция по горите и особено на Биологическия факултет на Шуменския университет за организирането на „Доброволчески природозащитен лагер за студенти – Природен парк „Персина" в продължение на три последователни години. Благодарности на местните образователни институции и училища в Белене, както и на Средно училище „Димитър Благоев" в Свищов, за ангажираното им участие. Дълбока признателност към всички 11 природни парка в България за участието им във всички три Фестивала на кадроглавия пеликан в Природен парк „Персина". Благодарности на WWF-България, Българската фондация Биоразнообразие и Спасителния център за диви животни – Зелени Балкани за подкрепата в дейностите за повишаване на осведомеността. Специални

благодарности на всички доброволци, студенти, учители, наставници, местни общности и ентусиасти, които участваха в дейностите по инициативата за тяхната забележителна работа!

В РУМЪНИЯ:

SOR изказва специални благодарности на всички доброволци, които допринесоха за всички дейности на инициативата, особено за мониторинга – без тяхното участие успехът и постиженията на проекта нямаше да бъдат възможни. Благодарим и на Администрацията на Биосферния резерват „Делтата на Дунав" за подкрепата им като партньор в много дейности, както и на Института за изследвания на Дунавската делта, Администрацията на природен парк Balta Mică в Браила, Rețele Electrice România – PPC, Администрацията на водите на Румъния, управителните органи на рибарските стопанства в зоните от НТУРА 2000 и всички училища, които домакинстваха нашите образователни дейности. Специални благодарности на Клаудия Къмпеану за организирането на интервюта и отразяването на резултатите.

Rewilding Румъния също благодари на директорите на училищата в Maliuc и Crisan за подкрепата на ученическите посещения, както и на училището в Jurilovca и Adnana Pătrășcoiu за помощта им с образователния лагер.

В УКРАЙНА:

Rewilding Украйна изказва благодарности на директора Олександър Волошкевич и екипа на Биосферния резерват „Делтата на Дунав" за подкрепата при изграждането на платформи във външната делта. Специални благодарности на Тетяна Балацка за организирането на интервюта с местни рибари, туроператори и други заинтересовани страни, както и за подкрепата в образователните дейности. Отделът за управление на водите в Измаил и г-н Панас Жечков за подкрепата им при изграждането на плаващи платформи на езерото Картал и остров Ермаков. Ermak Ltd. и г-н Роман Клименко за подкрепата им при изграждането на плаващи платформи на остров Ермаков. Училище №2 във Вилково за активното им участие в образователните дейности. Максим Яковлев и Олександър Куракин за страхотните снимки и видеоклипове, които предоставиха, и Оксана Сотникова за нейните красиви дизайни и илюстрации. И на всички останали партньори, подизпълнители, преподаватели и поддръжници, които помогнаха за успеха на тази инициатива.

PELICAN
WAY OF LIFE

Life

NATURA 2000

Rewilding Europe

Ορνιθολογική
HELLENIC ORNITHOLOGICAL SOCIETY

BSPB

SOR

Rewilding Romania

Rewilding Ukraine

ARCADIA

GREEN FUND